

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Imppola, J. J. (2023). Väärä 20 markan seteli mallia 1883.
Keräilyuutiset, 34(1), 72–76.

Kuva 1. Käsini piirretty väärennetty 20 markkaa 1883, kuva Erkki Borg Suomessa käytetyt rahat 1976, s. 420. Tämä väärennös on kyllä aika beikkoja laatua, ja väärennös paljastuminen vaikuttaa kyllä enemmän kuin todennäköiseltä. Kuvan muokkaus Jorma Imppola, SeAMK.

Väärä 20 markkan seteli mallia 1883

Torikauppaa Viipurin kauppatorilla 1800-luvun loppupuolella. Museovirasto, Historian kuvakokoelma. Kuvaa muokattu.

Kuten aiemmin julkaistuissa artikkeleissani olen kirjoittanut, joutuivat mallin 1862 40 markan sekä mallin 1878 ja 1882 10 markan Suomen Pankin setelit että Suomen yhdyspankin kaikki mallin 1866 setelit laajamittaisen ja teollisen väärentämisen kohteiksi. Näiden hyvin tunnettujen tapausten varjoon on jäänyt 20 markan seteleiden kaksi väärennysaaltoa 1880- ja 1890-lukujen loppuilla. Seuraavassa pieni historiallinen sanomalehtikatsaus aiheeseen liittyvistä aikalaisista sanomalehtiutisista.

Ensimmäinen väärennösaalto koettiin 1888 – 1890:

01.05.1888 Hämeen Sanomat no 35 (Hämeenlinna)

Wääriä 20 markan paperirahoja on talollinen H. Ollila tarjonnut talollisen M. Tolwasen maksuista, werorästein kantajalle Kirwusta. Setelit ovat hiukan waaleampia kuin oikeat.

08.01.1889 Wiborgsbladet no 6 (Kirjoittajan vapaasti suomentama)

Neljä wäärää kahdenkymmenen markan seteliä on Ruokolahden kruununlänsmanni ottanut haltuunsa talonpoika Matti Jakobinpoika Sipiaiseltä, joka sanoo vaibtaneensa ne Lappeenrannan markkinoilla itselleen. Setelit ovat erittäin huonosti tehtyjä, joten niiden epäaitouden tunnistaa hetimiten.

Kuva 2. Käsin piirretty väärennetty 20 markkaa 1883 numerolla 1532120 sekä väärennetyillä allekirjoituksilla Waldemar Eneberg ja A. Landtman, kuva Erkki Borg Suomessa käytetyt rahat, toinen uusittu painos 1976, s. 307. Kuvan muokkaus Jorma Imppola, SeAMK.

01.03.1889 Savo-Karjala no 26 (Kuopio)

Wäärän 20 markan setelirahan toi ruununveron kantopaikasta Juu'asta 22 p. tätä kuuta talollinen Antti Ryynänen sanotun pitäjän Ahmowaaran kylästä ruununwoudille weronsa maksuksi. Mutta ruununwoudti huomasi sen wääräksi ja otti huostaansa ilmoituksella, että se tulee läänin kuwernöörille lühetettäväksi. Ryynänen sanoi setelin saaneensa wiime Kuopion talwimarkkinoilta sianliban kaupasta, eikä tähän saakka tienneensä sitä wääräksi. Waikka likemmin silmätessä setelin heti huomaakin wääräksi, on se, kuin on käsitekoa, kuitenkin antanut tekijällensä paljon työtä.

rille lühetettäväksi. Ryynänen sanoi setelin saaneensa wiime Kuopion talwimarkkinoilta sianliban kaupasta, eikä tähän saakka tienneensä sitä wääräksi. Waikka likemmin silmätessä setelin heti huomaakin wääräksi, on se, kuin on käsitekoa, kuitenkin antanut tekijällensä paljon työtä.

Kuva 3. 20 markkaa 1883 väärennös. Kuvat Tero Kontiokari. Kuvien yhdistely ja muokkaus Jorma Imppola, SeAMK.

12.03.1889 Savo no 30**(Kuopio)**

Wäärä 20 markan seteli oli liikkeessä Kuopion viime markkinoilla. Joko sen alkuperäiselle tekijälle tabi wälikätiselle haltijalle olikin onni niin myötäinen, että hän sai sen annetuksi erälle arkangelilaiselle sel-tiryssälle. Wenähen mies parka, joka enim-mäkseen oli käsitellyt kotomaansa rahaa, otti setelin airwan oikeana vastaan. Waan korwasti hämmästyi hän, kun se Löf'in rau-takaupassa huomattiin "sormipainosta" teh-dyksi. Hätäntynyt ryssä wiettiin wielä kau-pungin poliisikamarille, waan päästettiin sieltä kohta pois, koska huomattiin hänen olleen tietämätön rahan syntyperästä. Seteli ei ollut oikein hienoa tekoa, oli paksummasta paperista ja muutenkin karkeampi oikeata.

26.06.1889 Hämeäläinen**(Hämeenlinna)**

Wääriä 20 mk. seteliä on 3 saatu kaupaksi Kuopiossa wähällä aikaa. Antajan perille ei wielä ole päästy, mutta rabat owat samasta tehtaasta, kuin nekin, joita talwella siellä liikkui, kertoo Sawo.

03.12.1890 Kotkan Sanomat no 49

Niinikään viime kewäänä joutui yksi wäärä 20 markan seteliraha paikkakunnan nimismiehen huostaan. Rahan liikkeelle panijaksi on ilmoitettu eräs torppari, waan hän kuuluu sanoneen rahan tulleen löydön kautta hänelle ja ettei hän sitä ole woinut toiselle siirtäessään tuntea, onko se oikea eli wäärä. Tämäkin asia oli viime käräjissä tutkittawana, waan lykkäytyi talwikärä-jiin. Tämän setelirahan sanowat olewan Kiesin ja Moilasen pankin rahojen näköisen, jotka miehet tuonnoin Nilsissä wangittiin ja saivat rangaistuksen wäärän rahan kau-pitsemisesta.

Toinen wärennösaalto liittyen mallin 1883 20-markkaiseen koettiin 1897 – 1899:

30.10.1897 Wiipurin Sanomat no 295

Wääriä 20 markan seteleitä, wanhempaa lajia, on liikkeessä Oulussa. T. k. 27 p. oli Kansallispankkiin lähetetty isompi raha-summa Kalajoelta ja joukossa oli ollut yksi sellainenkin. Se on erittäin hywin tehty ja arwattawasti oli huomaamatta lähetetty

pankkiin.

09.11.1897 Kansalainen no 130**(Pori)**

Wäärä 20 markan raha oli epähuomiossa joutunut kauppias E.R. Andronoffin kaup-papuotiin Kalajoella joitakuuta päriwiä sit-ten. Kuka rahan sinne oli antanut, siitä ei ole arwistustakaan, mutta hywin lienee se mukailtu, koskei sitä huomattu wääräksi ennenkuin pankissa, jonne raha oli lähetetty. Sopiipa siis pitää silmänsä auki rahaa was-taantottaessa, sillä pelättäwä on, että niitä on enemmänkin liikkeessä, sanoo Kaiku.

18.04.1898 Suomalainen no 43**(Jyväskylä)**

Wääriä 20-markan seteleitä liikkuu Suo-messa nykyään, kentiesi wiljaltikin. Yksi sellainen wäärä seteli on joutunut Kokko-lan nimismiehen käsiin; numerona siinä on 1,129,924 ja vuosiluku on 1883. Seteli on sangen hywin tehty, niin että on hywin waikea erottaa sitä oikeasta 20-markan setelistä. Paperi on kyllä huonompaa ja kuwat hieman törkeämpää tekoa kuin oikeassa; se waan on eroitusta, että sete-

lin ruotsalaisessa hienossa tekstissä on sana "sedel" painettu "setel"iksi. Huomautamme yleisöä oleman waroillaan hiukan, etteiwät anna itseään peijata. Jos joku sattuisi tällai-sia seteleitä saamaan haltuunsa, ilmoitta-koon niiden kaupittelijoista ja tekijöistä.

21.09.1899 Savonlinna no 107

Wääriä 20 markan seteleitä wuodelta 1883 on nykyään siellä täällä liikkeellä. Wäri-ltään owat ne waaleampia kuin oikeat ja pohja on epäselwempi, mutta muuten owat ne erittäin hywin jäljennetyt. Yleisön on siis syytä olla tarkka vastaan ottaessaan wan-hempia 20 markan seteleitä.

27.09.1899 Tornio no 74

Wääriä 20 markan seteleitä, vuoden 1883 tekoa, on esiintynyt viime aikoina siellä täällä liikkeessä. tietää N. Pr. Wäriiltään owat ne hiukan waaleampia kuin oikeat ja pohja epäselwempi, mutta muutoin hywin jäljiteltyt ja owat nähtäwästi painosta wal-mistetut. On senwuoksi syytä yleisöllä olla warowainen vastaanottaessaan wanhempia 20 markan seteleitä.

Kuva 4. Sarjanumerot ja reunakuviota, wärennökset alapuolella.

Kuva 6. Allekirjoitukset Waldemar Eneberg ja A. Landtman sekä vuosiluku. Wärennöös oikealla puolella.

Kuva 5. Etupuolen kotkamedaljonki ja arvomerkitämedaljonki. Väärennös oikealla puolella.

Oulun numismaattisessa kerhossa havaittiin syyskuussa 2014, että heille huutokauppaoteeksi jätetty 20 markan seteli vuodelta 1883 ei ollutkaan aito, ja kohde poistettiin myynnistä. Edellä olevan sanomalehtikatsauksen pohjalta voi hyvinkin tehdä johtopäätöksen, että erityisesti toinen väärennösalto 1897 – 1899 voi hyvinkin liittyä juuri oululaisten

havaitsemaan väärennettyyn 20 markan seteliin mallia 1883, niin hyvin tuntuvat lehtiartikkeleissa kuvatut värien seteleiden tuntomerkit vastaavan tähän seteliin.

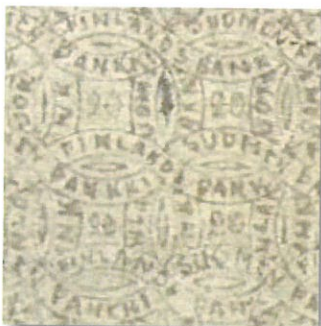
Kyseinen väärä seteli on hyvin paljon kuvan 2 väärennöksen kaltainen. Tämän käsin piirretyn väärennöksen ”käsiala” on hyvin samankaltaista, ja esimerkiksi väärennetyt allekirjoitukset ovat aivan samanlaiset. Tämän väärennöksen sarjanumero on 1123012, eli se ei ole sama Borgin kirjassa kuvatun väärennöksen kanssa. On kuitenkin varsin ilmeistä, että sekä Borgin kirjassaan esittelemä väärennös että ONK:ssa löydetty väärennös ovat peräisin saman väärentäjän kynästä.

Kun väärennöstä katsoo yksityiskohtaisemmin, paljastuu runsaasti eroa-
vuuksia aitoon nähden. Etupuolen sarjanumeroissa ja reunakuvioissa on eroja. Sarjanumerot ovat väärennöksessä epätasaiset ja reunakuvio teksteineen on leveämpi. Myös vesileimaikkunan reunakuviointi on erilainen. Väärennöksessä ei myöskään ole vesileimaa.

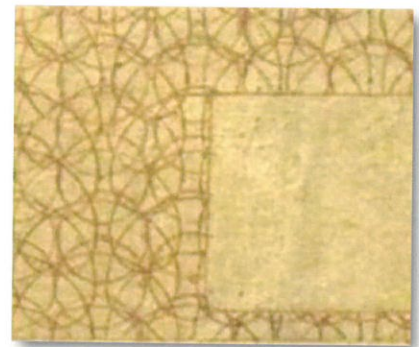
Väärennöksen kaikki koristekuviot on selvästi piirretty käsin, mikä näkyy hyvin selvästi vertailtaessa arvopuolen koristemedaljonkeja, tekstiä ja vuosilukua.

Huomaa aika hyvin väärennetyt allekirjoitukset. Vuosiluku on kuitenkin aivan onneton, ja se johtunee osin siitä, että seteliä on hieman viikattu (korjausliiamaus?) keskitaitteen alaosasta. Tämän vuoksi setelin arvomerkitäkirjoitus näyttää päättyvän sanaan ”kulasfa” sanan ”kullasfa” sijaan. Alareunan ruskean tekstinauhan keskellä olevan numeron 20 molemmin puolin oleva kirjaimeton osa on oikealla merkittävästi vasenta puolta leveämpi. Aidossa taasen nämä osat ovat saman levyiset.

Etupuolen pohjakuviointi on myös väärennöksessä yllättävän tarkkaa työtä, se onkin laadultaan liki painotyötaso. Eräs systemaattinen virhe on kuitenkin livah-
tanut mukaan. Kun katsomme tekstinauh-
ojen kirjoitusta, toistuvat tekstit FIN-
LANDS BANK ja SUOMEN PANKKI ylhäältä alas katsottaessa aidossa vuoron perään ja väärennöksessä toistuvasti.

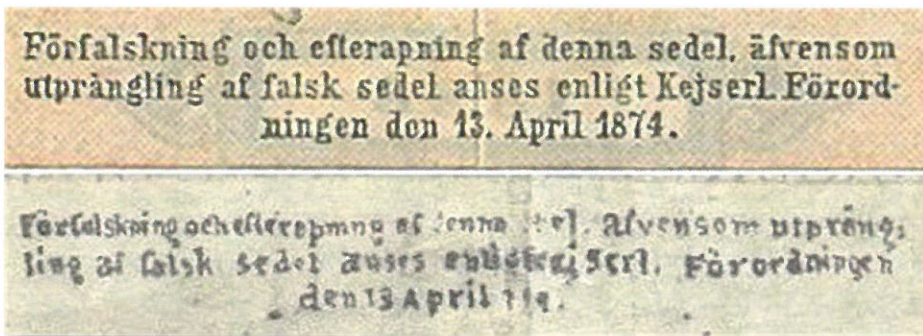
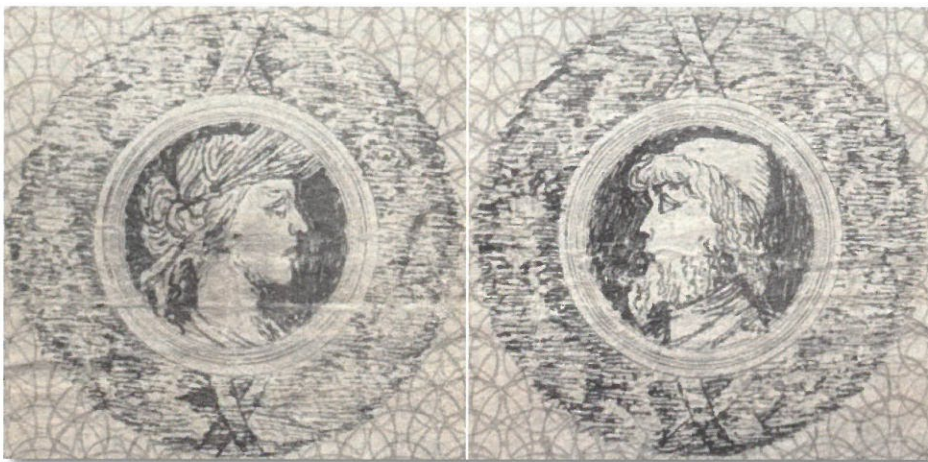
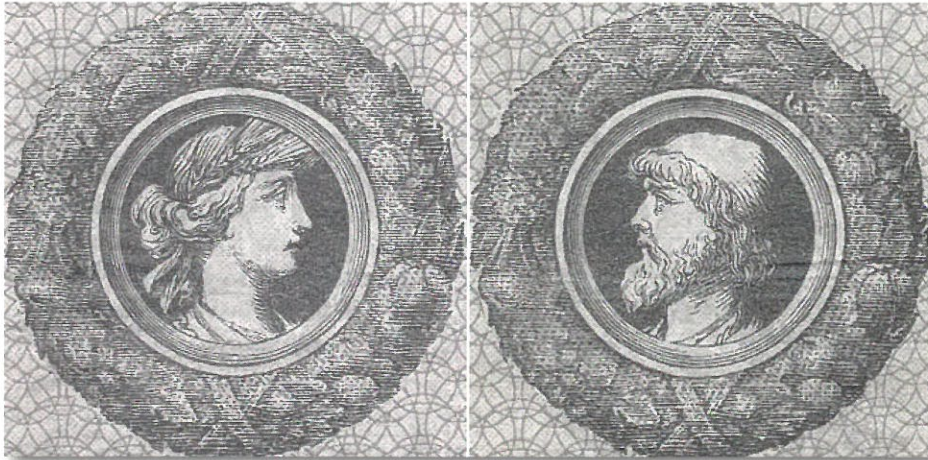

Kuva 7. Etupuolen pohjakuvio, väärennös alinna. Huomaa harpinjäljet kuvun 20 keskellä!

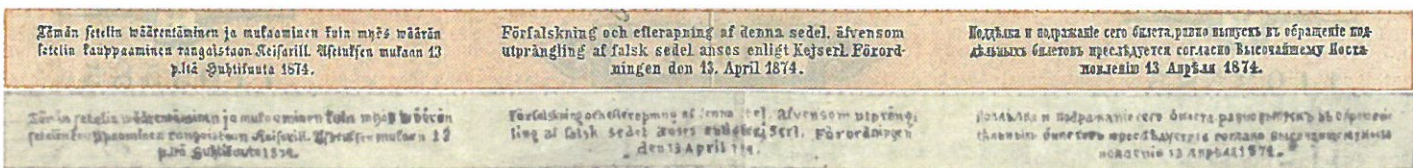

Kuva 8. Taustapuolen pohjakuvio, huomaa vasemmanpuoleisen aidon setelin epätäydelliset ympyrät ja oikeanpuoleisen väärennöksen täydelliset ympyrät ja niiden keskellä erottuvat harpinjäljet.

Kuva 9. Taustapuolen medaljongit, väärennöksen medaljongit alinna.

Kuva 11. Väärentämisen rangaistavuudesta kertova ruotsinkielinen teksti, aito ylinnä, väärennös alinna.

Kuva 10. Väärentämisen rangaistavuudesta kertova kolmikielinen tekstipalkki, aito ylinnä, väärennös alinna.

Kuten seuraavasta kuvasta 7 huomaamme, on vasemmanpuoleinen eli aito selvästi painotyötä, mutta oikeanpuoleinen eli väärennös on toki varsin hyvää, jopa painotasoista jälkeä, mutta selvä yleinen epätasaisuus antaa kuitenkin vahvoja viitteitä siihen, että kyseessä on poikkeuksellisen tarkkakätisen väärentäjän käsityö. Kun katsoo erittäin tarkasti pohjakuvion ympyröitä, näkyy niissä useassa harpinjälki ympyrässä numeroiden 20 keskellä. Väärentäjä on siis piirtänyt kaikki ympyränmuotoiset kuviot harpilla ja sitten käsin loput kuviot sekä tekstauksen.

Taustapuolen pohjakuvio on sekin varsin tarkkaa työtä. Tarkempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, ettei taustapuolenkaan pohjapainatus ole aivan täydellistä. Kokonaisuus on nuhjuisempaa ja kuvioiden pyöreys poikkeaa hieman aidosta.

Taustapuolen painatuksen medaljonkien ero aitoihin on selkeä.

Tavanomainen Akilleen kantapää käsityöläisväärentäjille oli tuon ajan seteleissä hyvin pienellä painettu kolmikielinen väärentämisen rangaistavuudesta kertova teksti, joka ei tässäkään tapauksessa mennyt ihan putkeen.

Huomaa ruotsinkielisen osin näkyvän ylärivin keskellä olevansanan ”sedel” väärä muoto ”...tel”. Jälkimmäinen keskirivin sedel-sana on kirjoitettu oikein.

Sattumalta setelin keskitaiteen alaosan tehty viikkauk/korjausliimaus on juuri sanan ”sedel” kohdalla, joka esimerkiksi vuoden 1898 huhtikuun 18. päivän Suomalainen-lehden numerossa 43 (Jyväskylä) julkaistun sanomalehtiartikkelin mukaan on väärennöksissä kirjoitettu muotoon ”setel”. Sattumaa vai juonikkuutta?

Kaiken kaikkiaan kiehtova pala historiaa, jolla on kiistatta sekä merkittävä historiallinen että myös numismaattinen arvo.

Jorma J. Impola SeAMK